

Lectura arreu: la Xarxa de Bibliobusos de la Diputació de Barcelona arriba a tots els municipis

RESUM

La Diputació de Barcelona amb la voluntat de fer arribar el servei de lectura pública als 311 municipis que conformen la demarcació i al 100% de la població, ha posat en servei dos nous bibliobusos, el Serra del Cadí i el Serra de Rubió que presten servei a municipis de menys de 300 habitants de les comarques de l'Anoia, Bages i Berguedà. Aquests se sumen als 10 bibliobusos ja en funcionament a la Xarxa de Biblioteques Municipals.

S'ha dut a terme un procés de reflexió, planificació, construcció, implementació i avaluació d'aquests nous serveis que tenen com a valors inicials garantir l'equitat territorial, la sostenibilitat, la qualitat del servei i vetllar pels drets culturals dels veïns dels municipis petits.

Les dades del primer any en funcionament confirmen que el model de bibliobús lleuger és una opció òptima per fer arribar el servei de lectura pública i la cultura a aquests municipis.

PARAULES CLAU

Servei de lectura pública, bibliobús, bibliobusos, municipis petits, Diputació de Barcelona, drets culturals

Lectura por doquier: la Red de Bibliobuses de la Diputación de Barcelona llega a todos los municipios

RESUMEN

La Diputación de Barcelona con la voluntad de hacer llegar el servicio de lectura pública a los 311 municipios que conforman la demarcación y al 100% de la población, ha puesto en servicio dos nuevos bibliobuses, el Serra del Cadí y el Serra de Rubió que prestan servicio en municipios de menos de 300 habitantes de las comarcas del Anoia, Bages y Berguedá. Éstos se suman a los 10 bibliobuses ya en funcionamiento en la Red de Bibliotecas Municipales.

Se ha llevado a cabo un proceso de reflexión, planificación, construcción, implementación y evaluación de estos nuevos servicios que tienen como valores iniciales garantizar la equidad

territorial, la sostenibilidad, la calidad del servicio y velar por los derechos culturales de los vecinos de los municipios pequeños.

Los datos del primer año en funcionamiento confirman que el modelo de bibliobús ligero es una opción óptima para hacer llegar el servicio de lectura pública y la cultura a estos municipios.

PALABRAS CLAVE

Servicio de lectura pública, bibliobús, bibliobuses, municipios pequeños, Diputación de Barcelona, derechos culturales

ABSTRACT

Reading everywhere: the Library Bus Network of the Diputació de Barcelona reaches all the municipalities.

The Diputació de Barcelona with the desire to bring the public reading service to the 311 municipalities that make up the demarcation and to 100% of the population, has put into service two new library buses, the Serra del Cadí and the Serra de Rubió that provide service in municipalities with less than 300 inhabitants in the counties of Anoia, Bages and Bergueda. These are added to the 10 mobile libraries already in operation in the Municipal Library Network.

A process of reflection, planning, construction, implementation and evaluation of these new services has been carried out, the initial values of which are to guarantee territorial equity, sustainability, service quality and ensure the cultural rights of the residents of small towns

The data from the first year in operation confirm that the light library bus model is a good option for bringing the public reading service and culture to these municipalities.

KEYWORDS

Public reading service, mobil library, mobil libraries, small municipalities, Diputació de Barcelona, cultural rights

AUTORES

Rosa Poch Casanovas, Responsable de bibliobusos de la Gerència de Serveis de Biblioteques.
Diputació de Barcelona

Esperança Paños Grande, Cap de la Secció de Serveis bibliotecaris de la Gerència de Serveis
de Biblioteques. Diputació de Barcelona

Marta Sala González, Directora Bibliobús Serra de Rubió. Diputació de Barcelona

Marta Sorribas Torné, Directora Bibliobús Serra del Cadí. Diputació de Barcelona

Introducció

La Diputació de Barcelona ha estès el Servei de lectura pública als municipis menors de 300 habitants que no disposen actualment ni de bibliobús ni de biblioteca de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona. Per arribar a aquests municipis s'han planificat, construït i implantat al territori dos vehicles lleugers que han incrementat fins als 12 els vehicles de la Xarxa de Bibliobusos. D'aquesta manera es persegueix l'objectiu de portar la lectura pública al 100% de la població, visqui on visqui.

Tot i que la Llei de Biblioteques (Llei 4/1993, article 36) ja preveu el servei mòbil de biblioteques per als municipis inferiors a 3.000 habitants, el Mapa de lectura pública de Catalunya,¹ no inclou propostes d'actuació relacionades amb aquests serveis.

Per tal de garantir els drets culturals de tots els ciutadans, és necessari que les administracions plantegin serveis culturals de qualitat també per als municipis més petits.

La demarcació de Barcelona té 311 municipis dels quals 146 són inferiors a 3.000 habitants. La Diputació de Barcelona assessora i dona suport als ajuntaments en la creació i desenvolupament dels serveis bibliotecaris. Per garantir l'equilibri territorial i l'accés de tota la ciutadania a la informació, el coneixement i la cultura, l'any 1995 es posa en marxa el Pla de Bibliobusos per a municipis entre 300 i 3.000 habitants, i en nou anys es planifiquen nou vehicles. El 2016 s'inaugura el desè vehicle, arribant a 110 municipis.

1. Objectius

1.1 El repte: oferir el servei bibliotecari al 100% dels municipis.

Amb la incorporació d'aquests dos bibliobusos lleugers, la Xarxa de Biblioteques Municipals queda constituïda per 233 biblioteques en 148 municipis i 12 bibliobusos en 138 municipis. El 98% de la població de la demarcació té una biblioteca o un bibliobús al seu municipi.

¹ Generalitat de Catalunya. Mapa de Lectura Pública de Catalunya [en línia]. <https://biblioteques.gencat.cat/> [Consulta: 01/09/2024]

El principal objectiu és fer arribar el servei de lectura pública al 100% dels municipis que no disposen ni de biblioteca ni de bibliobús de la XBM, mitjançant la implantació de bibliobusos lleugers a les comarques amb més volum de municipis sense cap servei bibliotecari.

La majoria d'aquests municipis es concentren en quatre comarques: Berguedà (14 municipis), Anoia (12 municipis), Osona (10 municipis), i Bages (5 municipis).

I per suposat es vol garantir la prestació d'un servei bibliotecari amb la mateixa qualitat que qualsevol altra biblioteca integrada a la Xarxa, amb accés als mateixos recursos i prestació de serveis.

És per això que també es treballa en l'objectiu de convertir aquests nous bibliobusos lleugers en motors culturals de la seva zona, tenint en compte l'escassa oferta actual de què disposen, motivant la implicació amb els municipis petits i els seus agents locals.

2. Hipòtesi de treball i metodologia emprada.

En 2021 s'impulsa una reflexió estratègica per cercar aquelles millores en l'àmbit de la lectura pública que la Diputació pogués oferir als municipis petits sense biblioteca. Es va comptar amb la participació d'alcaldes i regidors que van expressar les seves necessitats i visions del servei, i es van identificar diferents línies d'actuació. Es va fer un estudi de camp de quines solucions adoptaven altres administracions per fer arribar la lectura pública a municipis petits. Es van encarregar estudis socioculturals de la zona on es volia prestar servei, en aquest cas de l'Anoia i el Berguedà.

Després de l'anàlisi d'aquestes accions s'arriba a la conclusió que la millor resposta a les necessitats dels municipis petits era la d'implementar 2 bibliobusos lleugers.

A partir d'aquest moment es defineix el model de gestió. Es determina que el servei serà de titularitat de Diputació de Barcelona i es gestionarà en conveni amb els Consells Comarcals, òrgans administratius que representen a tots els municipis agrupats a la comarca, el que permet compartir recursos.

La Diputació de Barcelona aporta tots els recursos materials i humans, la programació cultural anual i un ajut econòmic per a la contractació d'un dinamitzador cultural comarcal que dinamitzi el territori.

El Consell comarcal duu a terme la interlocució amb els ajuntaments en tot allò que es precisi per la correcta prestació del servei (connexió elèctrica, serveis, difusió...) i contractarà un dinamitzador cultural que buscarà sinergies dins el territori

Per tancar aquest procés, als municipis se'ls demana una adhesió formal al projecte, d'acord amb allò que estableix el conveni.

En paral·lel, es comença a treballar en la definició de dos nous vehicles per donar el servei de lectura pública als municipis menors de 300 habitants.

Per materialitzar aquest nou servei, s'abasten diferents treballs i estratègies:

Es dissenya el model de servei, atenent les particularitats i característiques d'aquests municipis petits i fent alhora un estudi de la seva vida cultural, en col·laboració amb el Centre d'Estudis Culturals de la Diputació de Barcelona.

S'estableixen les rutes, fent estudis previs del territori (distàncies, condicions viàries i accessos), amb propostes contrastades amb els alcaldes i alcaldesses de cada municipi. Es decideix iniciar la implantació del servei a les comarques del Berguedà i l'Anoia, i distribuir

els 5 municipis sense servei de lectura pública de la comarca del Bages entre els dos bibliobusos segons proximitat a les rutes.

S'estableix la freqüència de parada en funció del nombre d'habitants de cada municipi i si aquest disposa d'escola o no. La freqüència de servei pot ser setmanal, quinzenal, mensual o sota demanda d'acord amb els criteris anteriors:

- Municipis amb escola s'estableix parada setmanal
- Municipis amb més de 150 habitants s'estableix parada quinzenal
- Municipis de 150 a 100 habitants s'estableix parada mensual
- Municipis menors de 100 habitants s'estableix parada mensual o a demanda

El servei cobreix un màxim de 3 municipis al dia, amb parades d'una hora o hora i mitja.

S'estableix el lloc de parada, dia setmanal i franja horària,² atenent a les necessitats expressades pels propis municipis i aplicant criteris d'optimització de la ruta, per tal d'adequar el servei a les característiques de cada municipi.

Partint d'aquestes necessitats, es dissenyen i defineixen dos nous vehicles lleugers, amb uns requeriments concrets que permetin arribar amb facilitat als municipis petits i prestar-hi servei.³

Equipats amb tots els recursos i les tecnologies de les que disposen la resta de bibliobusos de la Xarxa, aquests bibliobusos es transformen en un altaveu dels serveis físics i virtuals que ofereix la Xarxa de Biblioteques, fent accessible la lectura pública a tots els ciutadans, independentment del lloc on visquin.

² *Itinerari i horaris. Biblioteca virtual.* [Barcelona]: Diputació de Barcelona. <https://bibliotecavirtual.diba.cat/bibliobus-serra-del-cadi> y <https://bibliotecavirtual.diba.cat/bibliobus-serra-de-rubio> [Consulta: 31/08/2024]

³ *Procés de fabricació dels bibliobusos Serra del Cadí i Serra de Rubió (abril 2023). Versió ampliada.* [Barcelona]: Diputació de Barcelona. <https://www.youtube.com/watch?v=PyBJfmYOKSI&t=51s> [Consulta: 02/09/2024]

Es treballa en l'adequació de la seva base logística (garatge, oficina i magatzem per a la col·lecció). Aquesta tasca ha requerit d'obres de millora dels locals preexistents, per encabir els nous vehicles.

Es fixa l'equip humà i l'organització del treball (dues directores de bibliobús que reben el suport de la biblioteca central de la seva zona, del bibliobús amb el que comparteix base logística i de la Gerència de Serveis de Biblioteques).

Es defineix la col·lecció: una selecció de fons divulgatiu i de ficció, constantment renovat i actualitzat, disposat de manera molt expositiva com a l'aparador que desperta l'interès i mostra la diversitat de fons a la que es pot accedir.

3. Implantació del servei: vehicle i serveis

Els dos nous bibliobusos lleugers inicien el servei l'abril del 2023.⁴ El Serra del Cadí presta servei a 17 municipis del Berguedà i el Bages i el Bibliobús Serra de Rubió dona servei a 12 municipis de l'Anoia i el Bages.

El servei es presta amb dos vehicles lleugers (tot i que fan gairebé 7 metres de llarg), fet que facilita la circulació per vies secundàries i l'accés als nuclis dels municipis petits. Aquests vehicles en la parada necessiten del corrent elèctric per funcionar, i per això en cas de talls de corrent poden aconseguir autonomia energètica a través d'un generador dièsel. L'accés de l'usuari és duu a terme per la porta lateral corredissa, mentre que la posterior compta amb dues portes batents. També s'incorpora un tendal per a la protecció solar retràctil. Les furgonetes són visualment identificables per la seva característica imatge seguint l'estètica de la resta de bibliobusos de la Diputació de Barcelona.

A l'interior l'espai permet estar de peu dins el vehicle, es disposa de prestatges tipus expositor, espai de treball per atendre els usuaris així com oferir formació in situ. Els serveis que s'ofereixen són els mateixos que ofereixen els bibliobusos més grans i les biblioteques de la XBM.

L'espai exterior es transforma en una zona acollidora obrint les portes posteriors, desplegant el tendal, instal·lant expositors de novetats i amb la possibilitat de complementar-ho amb activitats de foment de la cultura. Aquesta versatilitat fa que el vehicle sigui un veritable actiu en la prestació del servei.

L'accessibilitat també és una prioritat. El vehicle incorpora una rampa plegable amb accés per a persones amb mobilitat reduïda i un sistema de bucle inductiu per a persones amb dificultats auditives.

Els bibliobusos lleugers estan equipats tecnològicament per oferir tots els serveis.

Això inclou un ordinador portàtil amb programari de gestió de biblioteques, tres tauletes per a l'accés a internet i la formació d'usuaris i una pantalla informativa per a la difusió de les activitats i serveis. Per garantir una connectivitat a Internet òptima, aquests bibliobusos

⁴ *Cultura en moviment, més a prop que mai*. [Barcelona]: Diputació de Barcelona.

<https://www.youtube.com/watch?v=aKe42KdZ-8Q> [Consulta: 02/09/2024]

utilitzen un sistema de rúter dual que selecciona automàticament la millor xarxa disponible segons la seva ubicació.

Transporten una col·lecció curosament seleccionada d'aproximadament 500 documents informatius i de ficció, la majoria d'ells exposats. La col·lecció es renova i reposa diàriament en funció del perfil dels usuaris i de les demandes sol·licitades. Treballen en petits centres d'interès relacionat amb la temàtica, les efemèrides i el patrimoni cultural més destacat de la ruta del bibliobús. Promouen la lectura i el préstec, que s'amplia al conjunt de tota la Xarxa a través del préstec Interbibliotecari. També es facilita l'accés a la col·lecció digital, ampliant les opcions de lectura més enllà de la col·lecció física.

Compten amb un programa de dinamització cultural per a infants i famílies, adults i gent gran, que cada directora adapta a mida dels interessos dels seus usuaris, i d'aquesta manera complementen l'oferta cultural, més aviat escassa, de la que disposen aquests petits municipis.

4. Avaluació

Els dos nous bibliobusos lleugers donen servei a 29 municipis amb poblacions que oscil·len entre els 29 i els 297 habitants. El servei arriba també a 4 escoles rurals.

Després d'un any d'èxit de funcionament, podem avaluar l'impacte del projecte en aquests municipis: els bibliobusos s'han integrat completament en la vida quotidiana d'aquests municipis, forjant aliances amb els veïns i les entitats locals.

S'han transformat en punts de trobada de la comunitat, proporcionant un espai acollidor perquè la gent es reuneixi.

Durant el primer any han recorregut uns 34.000 quilòmetres. En aquest temps, han emès 208 carnets, han prestat gairebé 10.000 documents (amb una mitjana d'aproximadament 2 préstecs per habitant). Els municipis atesos per aquests bibliobusos han incrementat en gairebé un 30% el nombre d'usuaris inscrits.

S'han programat 60 activitats de foment de la cultura que han comptat amb l'assistència de 1.600 espectadors. A més, compten amb una forta presència a les xarxes socials amb prop de 800 seguidors a Instagram.⁵⁶

5. Conclusions

La Diputació de Barcelona treballa per tal que el servei de lectura pública garanteixi als municipis petits:

- L'equitat territorial: tenir accés des de qualsevol municipi al servei de lectura pública de la XBM
- La sostenibilitat: que la prestació del servei sigui sostenible, i per tant capaç d'adaptar-se a les necessitats del territori, també dels municipis més petits
- La qualitat del servei: que el servei sigui de la mateixa qualitat, és a dir que garanteixi els mateixos serveis a tots els municipis, però sobretot que treballi en xarxa i compti amb accés a tots els recursos d'aquesta
- L'accés a la cultura: que tingui com a objectiu garantir els drets culturals, oferint la igualtat d'accés i el gaudi de la cultura per a tothom.

Amb la xarxa de bibliobusos actual, i els nous bibliobusos lleugers recentment implantats, es contribueix a l'assoliment d'aquests objectius en municipis petits.

Aquest servei de bibliobús lleuger és una solució òptima, econòmica i sostenible per aquesta tipologia de municipis. Ofereix un servei de qualitat i treballa en xarxa. El servei ha tingut molt bona acollida als municipis, augmentant i consolidant la seva oferta cultural.

El servei que havíem imaginat, es fa realitat: un servei amb unes peculiaritats diferents, característiques dels petits municipis als que es vol arribar, que incorpora encara més la proximitat i el tracte directe amb les persones. Un servei àgil, flexible i personalitzat, amb una relació molt directa amb els usuaris.

Els reptes de futur són continuar treballant per integrar el servei en la vida diària d'aquests municipis, avaluar per millorar i impulsar la figura del dinamitzador cultural de la comarca, i treballar amb ell en col·laboració, per convertir els bibliobusos en el motor cultural del territori.

⁵ Diputació de Barcelona. Instagram Serra de Rubió. <https://www.instagram.com/bibliobusserraderubio/>

⁶ Diputació de Barcelona. Instagram Serra del Cadí. <https://www.instagram.com/bibliobusserradelcadi/>

Amb un servei públic de lectura que arriba al 98% de la població, la XBM s'acosta al seu objectiu d'universalitzar el servei de lectura pública i arribar a tothom i a tot arreu.

Actualment, està en procés de licitació un 13è bibliobús, també lleuger, per estendre el servei als municipis petits de la zona d'Osona que encara no en disposen, fet que permetrà garantir així que el somni de donar accés a la lectura a tota la població de la demarcació de Barcelona ja sigui una realitat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Cultura en moviment, més a prop que mai. [Barcelona]: Diputació de Barcelona.

<https://www.youtube.com/watch?v=aKe42KdZ-8Q> [Consulta: 02/09/2024]

Diputació de Barcelona. Instagram Serra de Rubió.

<https://www.instagram.com/bibliobusserraderubio/>

Diputació de Barcelona. Instagram Serra del Cadí.

<https://www.instagram.com/bibliobusserradelcadi/>

Generalitat de Catalunya. Mapa de Lectura Pública de Catalunya [en línia].

<https://biblioteques.gencat.cat/> [Consulta: 01/09/2024]

Itinerari i horaris. Biblioteca virtual. [Barcelona]: Diputació de Barcelona.

<https://bibliotecavirtual.diba.cat/bibliobus-serra-del-cadi> y

<https://bibliotecavirtual.diba.cat/bibliobus-serra-de-rubio> [Consulta: 31/08/2024]

Procés de fabricació dels bibliobusos Serra del Cadí i Serra de Rubió (abril 2023). Versió ampliada. [Barcelona]: Diputació de Barcelona.

<https://www.youtube.com/watch?v=PyBJfmYOkSI&t=51s> [Consulta: 02/09/2024]